

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

“27” травня 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.030506 «Прикладна статистика»
за освітньою програмою «Бізнес-статистика та аналітика»
на тему: «Статистичний аналіз рівня безробіття в Україні»

Виконавець:

студентка обліково-економічного факультету
Бойко Влада Сергіївна

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Вітківська Катерина Вікторівна

/підпис/

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ БЕЗРОБІТТЯ	6
1.1. Поняття, сутність та причини виникнення безробіття.....	6
1.2. Види безробіття і форми прояву.....	11
1.3. Система показників оцінки рівня безробіття.....	18
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ	24
2.1. Аналіз динаміки і структури безробітного населення.....	24
2.2. Оцінка рівня безробіття на регіональному рівні.....	37
РОЗДІЛ 3 МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ	48
3.1. Статистична оцінка впливу факторів на рівень безробіття.....	48
3.2. Прогнозування рівня безробіття.....	56
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
Додатки.....	72

ВСТУП

З кожним днем людське суспільство прогресує все виразніше, стає вищим рівень соціального розвитку, а тому, зростають людські потреби. Фундаментальними потребами кожної людини є стабільність і гроші. Однак, для того, щоб мати певну кількість грошей, людині доводиться працювати.

Хтось починає працювати відразу після школи, хтось замислюється над цим після закінчення вищих навчальних закладів. Іноді трапляється так, що з якихось причин людина не має роботи. Таких причин дуже багато: від простого небажання працювати до неможливості працювати через відсутність робочих місць. Весь цей процес в загальному сенсі називається безробіттям.

Безробіття – це наявність в країні людей, що складають частину економічно-активного населення, які здатні і бажають працювати по найму, але не можуть знайти роботу.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. У сучасній кризовій ситуації проблема зайнятості є однією з провідних проблем економіки, оскільки вона нерозривно пов'язана з людьми та їх виробничою діяльністю. Тому, в умовах нестабільної соціально-економічної ситуації, тема безробіття є актуальною.

Наростання економічної нестабільності посилює спад виробництва, внаслідок чого зростає безробіття. Явище безробіття пов'язане з погіршенням рівня життя і самих безробітних, і працюючих, оскільки надлишок пропозиції робочої сили є сприятливим фоном для зменшення ціни праці. При цьому, реальною загрозою є створення соціальних конфліктів, що ще більше погіршує стимули ділової активності. Безробіття веде до витоку капіталів, що погіршує економічну кон'юнктуру і відсуває горизонти збалансованого зростання. Зниження життєвого рівня населення веде до скорочення споживчого попиту, зниження рівня заощаджень, що також сприяє згортанню частини виробництва. Безробіття, будучи породженням спаду виробництва, стає тією ланкою економічної нестабільності, яка здатна цей спад посилити.

Слід зазначити, що сфера праці важлива і багатогранна область економічного і соціального життя суспільства. Вона охоплює не тільки ринок робочої сили, але і її

безпосереднє використання в суспільному виробництві. На ринку праці визначаються умови найму робочої сили, оцінюється її вартість, в тому числі величина заробітної плати, умови праці, можливість отримання освіти, власного професійного розвитку, гарантії зайнятості. Ринок праці відображає основні тенденції в динаміці зайнятості, в її основних структурах, тобто в суспільному розподілі праці, а також мобільність робочої сили, динаміку і масштаби безробіття. У зв'язку з цим оцінка сучасного стану безробіття в Україні залишається одним із завдань першорядного значення.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є статистичний аналіз рівня безробіття в цілому та по регіонах України.

Основними завданнями випускної роботи є:

- розгляд теоретичних та методологічних основ статистичного дослідження рівня безробіття;
- статистичне дослідження рівня безробіття в Україні;
- статистичний аналіз рівня безробіття на регіональному рівні;
- виявлення факторів, що впливають на рівень безробіття, за допомогою регресійно-кореляційного аналізу;
- здійснення прогнозу чисельності економічно-активного населення та рівня безробіття.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є «безробіття» як соціально-економічне явище, що характеризує стан економіки. Предметом дослідження є показники і статистичні методи дослідження безробіття.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у випускній роботі були використані наступні статистичні методи: метод зведення та групування, розрахунок узагальнюючих показників, метод середніх величин, методи аналізу варіації та динаміки, графічні методи, прогнозування. Для обробки й аналізу інформації були використані комп'ютерні програми Microsoft Excel та Microsoft Word.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою проведеного дослідження виступили нормативно-законодавчі акти України, дані офіційних статистичних збірників, наукові публікації вітчизняних і закордонних вчених, електронні ре-

сурси офіційних сайтів Державної служби статистики та державних установ, результати спостережень, опитувань і обстежень та інших методів збирання первинних даних про стан зайнятості та безробіття в Україні.

Проблему безробіття було висвітлено у роботах таких іноземних вчених: А. Оукена, П. Самуельсона, Г. Теренса та А. Філіпса. Великий внесок зробили і вітчизняні науковці, такі як Д. Горбач, М. Скаржинський, Д. Акімова, І. Гнибіденко, О. Котляр, О. Палій, М. Папієв, А. Позняк, В. Юрчишин, Л. Гальків тощо.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглядаються теоретичні та методологічні основи статистичного дослідження безробіття, а саме: поняття, сутність та причини виникнення безробіття, основні види та форми, наведено систему показників безробіття.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проведено статистичний аналіз рівня безробіття в Україні, зокрема: здійснено аналіз динаміки і структури безробітного населення за 2010-2018 роки, розглянуто проблему безробіття на регіональному рівні.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи було проведено моделювання та прогнозування безробіття в Україні, а саме: виявлено основні фактори, що впливають на рівень безробіття, здійснено прогноз чисельності економічно-активного населення та рівня безробіття.

ВИСНОВКИ

Серед проблем, від вирішення яких залежать тенденції динаміки економічного розвитку України, сьогодні одне з ключових місць займають проблеми, пов'язані з системою ринку праці.

Безробіття виступає однією з основних категорій, що характеризують стан ринку праці. Глобальна світова фінансово-економічна криза та внутрішня політична криза загострили негативні процеси та явища у сфері зайнятості України. В таких умовах, посилені значним рівнем безробіття, збільшується кількість питань, які призводять до скорочення рівня купівельної спроможності населення, зменшення кількості платників податків і, як наслідок, до зростання ризику соціального напруження.

Проаналізувавши динаміку чисельності безробітних в Україні за 2010-2018 роки, нами було виявлено, що у 2018 році порівняно з 2017 роком, тобто за 1 рік, кількість безробітного населення в Україні зменшилась на 119,4 тис. осіб, тобто на 7,0%, при чому кожний відсоток цього зменшення містив у собі 17,0 тис. осіб. За період з 2011 р. по 2018 р., або у 2018 році порівняно з 2010 роком, тобто за 8 років, кількість безробітного населення в цілому по Україні зменшилась на 135,3 тис. осіб, або на 7,9%.

В Україні з 2011 року рівень безробіття скорочувався до 2013 року, а протягом 2014-2017 років рівень безробіття уповільнено, але зростав. Якщо за Методологією МОП у 2013 році питома вага безробітних складала 7,2% кількості економічно активного населення у віці 15-70 років, то в 2017 році зросла до 9,5%, тобто за 4 роки в країні відбулося збільшення рівня безробіття на 2,3 відсоткових пунктів. Аналогічна тенденція спостерігається з рівнем і кількістю безробітних серед населення працездатного віку. Внаслідок окупації Донбасу і Криму, Україна в 2014-2015 роках втратила 3 млн. робочих місць.

Необхідно зазначити, що протягом останніх років спостерігаються деякі позитивні зрушення в зареєстрованому попиті на працю. У 2018 році кількість вака-

нсій за професійними групами складала 58,4 тис. одиниць, що на 16,1% більше, ніж у 2017 році.

Зменшення навантаження безробітних на одну вакансію у 2018 році порівняно з 2017 роком відбулося за рахунок скорочення кількості зареєстрованих осіб. Кількість зареєстрованих вакансій залишається досить малою, а тенденція до зміцнення попиту на працю досить слабка.

Проаналізувавши структуру безробітних, потрібно сказати, що у 2018 році в Україні основними причинами безробіття були: звільнення за власним бажанням (38,0 % загальної кількості безробітних), а також вивільнення з економічних причин і неможливість працевлаштування після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів (20,7 % та 9,8 % безробітних відповідно). Рідше за все безробітними ставали через демобілізацію з військової строкової служби (0,9% безробітних).

Проаналізувавши гендерну структуру безробітного населення, ми прийшли до висновку, що рівень безробіття у чоловічої частини населення вищий (10,0 %), ніж серед жінок (7,4 %). Особливо високий рівень безробіття спостерігається серед населення віком 15-24 роки (17,9 %), а саме у жінок цей показник становить 19,3 %, а у чоловіків – 16,9 %.

Що стосується безробітних, які проживають у сільській місцевості, то в них рівень безробіття вищий (9,2%), ніж у міських поселеннях (8,6%). У 2010 році рівень безробіття у сільській місцевості становив 7,1%, що на 2,1% менше, ніж у 2018 році.

Середня тривалість пошуку роботи безробітними по Україні складає 6 місяців. У 2018 році велика частина безробітних в Україні (близько 29%) працевлаштовувались протягом від 1 до 3 місяців, проте значний відсоток безробітних (приблизно 21,6%) шукають роботу понад 1 року, і тільки 11,7% тих, хто шукає роботу знаходить її протягом першого місяця.

Аналіз середньої тривалості пошуку роботи чоловіків і жінок в різних вікових групах підтвердив, що час, який витрачали чоловіки і жінки на пошуки роботи, значно відрізнявся.

Розглянувши рівень безробіття у 2018 році в регіональному розрізі потрібно сказати, що найвищий рівень безробіття був у Донецькій і Луганській областях. Ни-

зький рівень безробіття, здебільшого, тяжіє до таких великих міст як Одеса, Київ та Харків. Найбільший рівень зареєстрованого безробіття був у Кіровоградській, Вінницькій та Черкаській областях, а найнижчі показники були характерні для Закарпатської, Одеської та Львівської областей.

У 2018 році порівняно з 2017 роком середня тривалість пошуку роботи безробітними по Україні зменшилась з 7 до 6 місяців. У 2018 році по регіонах України безробітні витрачали на пошуки роботи в середньому від 2 до 9 місяців. Якщо розглядати цей показник у гендерному розрізі, то жінки швидше за все знаходять роботу в таких областях, як Закарпатська, Рівненська, Сумська, Житомирська та Тернопільська (2-5 місяців). Для чоловіків це Закарпатська, Житомирська та Полтавська області (2-4 місяці). Найбільше часу на пошуки роботи, як чоловіки так і жінки, витрачають у Київській, Волинській та Черкаській областях (8-9 місяців).

В рамках дослідження нами була визначена тенденція до зменшення кількості економічно-активного населення та зроблений прогноз, що їх кількість у 2030 р. складатиме 28394,4 тис. осіб, що в свою чергу призведе до збільшення рівня безробіття.

Для визначення основних факторів, що впливають на рівень безробіття, по регіонах України була побудована багатофакторна регресійна модель, до якої увійшли рівень інфляції, рівень освіти, середньомісячна заробітна плата і валовий регіональний продукт на душу населення.

На наш погляд, для боротьби з безробіттям, необхідним є впровадження наступних заходів:

1. Покращення рівня життя населення;
2. Розширення трудової еміграції;
3. Працевлаштування безпосередньо на підприємстві шляхом створення нових робочих місць (розширення або створення підрозділів, перекваліфікація на інші спеціальності і т.д.);
4. Заохочення приватного підприємництва та стимулювання самозайнятості населення, розвиток малого бізнесу (товариства, кооперативи, фермерські господарства);

5. Перепідготовка і професійна підготовка за дефіцитними спеціальностями і професіями;

6. Використання гнучких форм зайнятості (неповний робочий день, тиждень);

7. Широке інформування населення про можливість працевлаштування.

8. Реалізація програм підтримки молодих працівників. Для допомоги молоді можуть використовуватися різні методи: економічне стимулювання молодіжної зайнятості; створення спеціальних фірм, що пропонують роботу саме молоді; створення центрів навчання молодих людей тим професіям, в яких шанси на зайнятість найбільш великі.

З поглибленням реформ число безробітних повинне зростати в прямій пропорції з підвищенням ефективності виробництва і реальної оплати за працю. Більш того, необхідно форсувати структурне безробіття відповідно до реалізації програм реструктуризації виробництва, створюючи на її базі мобільний резерв робочої сили, що використовується для інтенсивного розвитку економіки. Перш за все слід прагнути до підтримки взаємозв'язку зайнятості, зарплати і інвестицій в оптимальному співвідношенні, що є умовою соціально - економічної збалансованості. Тільки так може бути забезпечена надійна економічна основа для створення нових робочих місць, що розширюють сферу ефективної зайнятості, що, в свою чергу, призведе до «розсмоктуванню» безробіття, зниження її рівня при стабілізації розвитку. Саме тоді стає можливим створення в доступній для огляду перспективі динамічної, адаптованої до глибинних ринкових трансформацій в економіці соціально-трудової сфери.

В цілому перехід до активної політики зайнятості в поєднанні з макроекономічної стабілізацією і зростанням продуктивності праці залишаються найважливішими пріоритетами в боротьбі з безробіттям в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 р. № 1533-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 22. – Ст. 171.
3. Про зайнятість населення: Закон України від 1 березня 1991 року № 803-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1991. -№ 14. - Ст. 170 (з наступними змінами та доповненнями).
4. Безтелесна Л.І., Юрчик Г.М. Державне регулювання зайнятості: Підручник. – Рівне: НУВГП, 2006. – 201 с.
5. Жевакіна Н. В. Визначення сутності поняття безробіття в соціальному забезпеченні / Н. В. Жевакіна // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2012. - № 16. - С. 5-12.
6. Гальчинський А.С. Основи економічних знань. Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і допов. –К.: Вища шк., 2002. – 543с.
7. Методологічні положення щодо класифікації та аналізу економічної активності населення [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2011/12/metod.htm
8. Поняття безробіття [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки : <http://www.houseofmcdonnell.com/materali-po-tem/42-ponyttya-bezrobttya.html>
9. Ульяницька О.В. Проблеми безробіття і трудова міграція українців // Актуальні проблеми економіки. - 2005. - №8. - С.167-172
10. Підгорний А. З., Самотоєнкова О. В. П 32 Статистика ринків: Навчальний посібник. – Одеса: Атлант, 2015. – 408 с.
11. Самотоєнкова О. В., Ольвінська Ю. О. Економічна статистика: Навчальний посібник. – Одеса: ОДЕУ, 2010 р. – 180 с.
12. Економічна теорія : посібник для вузів / Є. М. Воробйов, А. А. Гриценко, В. М. Лісовицький, В. М. Соколов ; за заг. ред. Є. М. Воробйова. - К. ; Х. : ТОВ Корвін, 2003. - 703 с.

13. Новий англо-російський словник-довідник. Економіка. / О. В. Сиполс. - М. Флінта, Наука, 2010. - 712 с.
14. Види безробіття та їх характеристика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uhelp.pro/info/trudovoe-pravo/vidy-bezrobotitsy/>
15. Показники безробіття [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.srines.com/book_979_chapter Pokazateli_zanjatosti_naselenija_i_bezrobotiy.html
16. Статистичний збірник "Економічна активність населення України у 2017 році" [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
17. Статистичний щорічник Одеської області у 2017 році / Засновник Держ. комітет статистики України, Гол. упр. статистики в Одес. обл. Держ ком. статистики України; ред.Л. Е. Котвицька.– Одеса : Астропринт, 2018. – 420 с.
18. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
19. Гордиенко А.А., Пошнев Г.С., Плюснин Ю.М. Структура поведення безработного // СоцИс. 1996. - №4. – 312 с.
20. Калинина В.Н., Панкин В.Ф. Математическая статистика. – М.: Высш. шк., 2001. – 336 с.
21. Барсегян А. А. Методы и модели анализа данных / А. А. Барсегян, М. С. Куприянов, В. В. Степаненко та ін. – 2-е изд., перераб. и доп. – СПб. : БХВ-Петербург, 2004. – 336 с.
22. Підгорний А.З., Вітковська К.В. Соціально-демографічна статистика: Підручник // За заг. ред. канд. екон. наук, професора А.З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 450 с.
23. Cliff A.D., Ord J.K. Spatial Processes. Models and Applications. London: Pion, 1981. 266 p.
24. Phillips A. W. The Relation between Unemployment and the Rate of Money Wage of Change in the United Kingdom, 1861–1957 // Econometrica. 1958. Vol. 25. No. 100. P. 349.

25. Макроекономіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За загальною редакцією доктора екон. наук, професора Зверькова М. І. – Одеса: Пальміра, 2016. – 267 с.
26. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
27. Янковой О.Г. Моделирование парных зв'язків в економіці / О.Г.Янковой. – Одеса: Оптимум, 2001. – 198 с
28. Кравець О. С. Статистика: Навчальний посібник / О. С. Кравець. – О.: Пальміра, 2008. – 266 с.
29. Петюх В.М. Ринок праці: навч.посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 288 с.
30. Ушенко Н.В. Напрямки реалізації державного регулювання зайнятості населення України // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – №11. – С.72-75.
31. Чернега І. І. Державне регулювання зайнятості та основні напрями його вдосконалення / І. І. Чернега // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2012. – Вип. 81(2). – с. 463-472.
32. Майсюра Е.Н. Зайнятість населення і вирішення кадрової проблеми в Україні / Е.Н. Майсюра // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5. – с.166-174.
33. Оникиенко В. В. Основные направления развития рынка труда на Украине и формирование механизма регулирования занятости //Материалы республиканской научно-практической конференции. Ч. II. – К: СОПС Украины НАН Украины, 1991. – С. 3.
34. Офіційний сайт Статистичної організації Європейської Комісії / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
35. Павленков В. А. Рынок труда. — М.: Общество «Анкил», 1992.
36. Бойко В. С. Статистичний аналіз рівня безробіття в Україні [Текст] / В. С. Бойко, К. В. Вітковська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 5. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2019. –С.13-21.